

COMMENTARIVS

CAPTAE VRBIS DVCTO/
re Carolo Borbonio, ad exquisitum
modum confectus: ubi non modo
ordine magis quam hactenus ab alijs
exposita omnia, sed multi & etiam
aliter cernere liceat, A uto/
ris innominati.

Huic adiecta sunt poemata duo.

Carolus siue Vienna Austriaca

Carolus siue Tunete

Anastasy.

*Habetur hic liber inter
prohibitos in indice Tertio
Fruent. adiuncto*

VID tu quereris silere Musas nos-
 stras, qui nõ ignoras quibus flatibus
 quasi cygnorum excitentur carmina
 illarum. Mibi quidem mi Daniele ita
 uehemẽter ὕψ τῶν κολοίῳβ̄ obstrepitur
 ut mirum sit exaudiri à me ipso, non enim dicam ab
 alijs, nostros cantus. Non quereris satis scio amplius,
 sunt tibi enim notæ multiplices curæ meæ, quibus
 hoc tempore distincor, quibusq; si quid ingenij in me
 esset, id totum κολούσῃ, uel potius ἀφανίζῃ debeat.
 Sed tibi tamen satisfacere cupio. In quo studio mu-
 tuabor calliditatis aliquid à uestra sapientia, & tibi
 à me dabo alienum beneficium: & si nõ sunt ista alie-
 na beneficia quæ quasi μαγαρίσ̄ τινι propria sunt.
 Nos quidem certe hæc, qualiacũq; sint, max. ex par-
 te exornauimus, & instruximus quadam specie pul-
 chritudinis, ac ne penitus abdicemus, nos quasi in gẽ-
 tem alienam adoptione emãcipata transire iussimus.
 Quòd autem ad captam Romam attinet, commenta-
 rium propter rem memorabilem plurimi faciẽdum,
 scito illũ nobis ab A. palæospyro missum, cui nos uer-
 sus Cæsarianos adiecimus. Est autem tibi erga Caro-
 lum nostræ uolũtatis promptitudo nota. Rideant hæc
 sanè qui uelint, in hac paruitate nostra & præstantia
 illius, cum ipsum Numen infimorum adoratione &
 cultu imprimis delectetur. Tibi misi nunc hæc, nõ so-

lum ideo ut aliquid mitterem, nolim enim abire multum temporis, quo nō seruato antiquo more decerpā aliquid de fructibus studiorum meorum, quo te munere rari possim, sed ob hanc etiam causam hoc tempore in istam editionem operam diligenter dedi, ut te inter uarios rumores quasi uaticinijs quibusdam cōfirmarē. Noli enim putare plus fidei habendū ullis astrologorum aut aruspicum diuinationibus, quā eorum qui uatum nomen proprium inuenerunt, non imbuti superstitione aliqua, sed instinctu quodam & ui cœlesti præditi. Quid dubitas uincere oportet Carolum, prorsus enim huius,

Τίμῃ ἢ Διὸς ἔστι φίλος Δὲ ἰμμήτῃα Ζεύς.

Vis plura: non dico tibi uulgaria præditionum diuersarum quæ sunt tibi notiss. sed unum singulare. Luere quondam in Italia uiri eruditi sortibus Virgilianis: tum Carolus adolescens fuit, ne quisquam suspicari potuit eo progressurum potentia atq; opum, quo nos cum incredibili lætitia uidemus. Tunc de pontifice Leone & alijs quæ sortes fœdæ atque ridiculæ exiisse dicantur, nō lubet nunc exponere: nam publicare animus est cum Homericis quibusdā, quarū nobis spes nuper est facta: sed de Carolo Philippi. f. dictum his uersibus data tum fuit.

Huius in aduentum iam nunc & Caspia regna
 Responso horrent diuūm, & Mæotica tellus.
 Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.

Quibus nos si uidetur & præcedentia & sequentia attexamus quæ his ipsis profecto indicantur. sed

AD DANIELVM ST.

nō libet nimium gloriari: et si gloria humana repræ-
bendi solet, diuina neq; solet neq; debet. Carolum autē
constat nunquam tribuisse suis uiribus max. rerum ul-
las actiones suas, sed potius retulisse acceptum totum
nomen, decus, famam, fortunā, imperij, uirtutis, po-
tētiae, uictoriæ, Diuino numini, cuius ipse quasi admi-
nister uoluntatis in terris uersaretur atq; elaboraret.
Hæc mi Daniele, si uidebitur, cōmunicabis cum Hu-
teno nostro cuius fratrem Philippum natum laudi iu-
uenem, reuersum de Indica nauigatione, ducere ali-
quot ad Cæsarem cohortes audimus, sumusq; illius
laudatiss. conatibus precati dignam fortunā. Quam
quidem iam ita ille finxit animo supra ætatem forti
atq; magno ut instabiliss. Dea in hoc mutari non pos-
se uideatur. Quicquid enim accidat, ego quidem uo-
lo ominorq; leta omnia. Quam gloriam sibi compa-
rauit ille uirtute sua, sempiterna profecto etiam ad po-
steritatem cum aliqua accessione dignitatis nobilissimæ
Genis est futura. Sed fuimus longiores quàm or-
portuisse uideatur, in quo si quod est peccatum meū,
cupiditati quasi colloquendi tecū ascribas, cuius iam
diu sermonum suauitatem requiro cum summo desi-
derio. Bene uale & saluere Hutenum à nobis multum
iube. Tubingæ suuorum XV. Cal. Iunij.

VRBIS ROMAE

EXPVGNATIO PER EXERCITUM

Imp. Cæs. Caroli Qu. auspicijs Borbonij.

quæ contigit, AN. M. D. XXVII,

paucis narrata.

FOELICES successus
CAROLI Cæsaris to
ti Italię non modicam
formidınē iniecerūt, tã
diu retēta ditioe Me

diolanensi, quanquã potentiores Ita
li forter obniterētur, & toties frustra
to Galliarum rege in repetēdis Insu
bribus, tãdem etiã capto ac in Hispa
niã abducto. Quare uisum est **CLEA**
MENTI viij Pontifici Rom. fœdus
Italiã principum & maximarum ci
uitatũ instituire, quò tutiores essent
aduersus ingruētem Cæsarem, & ad
illum excludendum, nam hoc planè
agebatur, ualidiores. Hęc ipse ligam
sanctissimã appellauit, ueluti nata
autore eo quem orbis sanctissimi no
mine salutat. Ad hęc consilia turbā
ad

sanctissima
liga.

da nihil prius habuit Imper. CARO-
LVS quàm exercitū in Italiā quàm/
primum mittere, qui cūctis minare/
tur, præsertim Florentinis, qui pace
diuturna, auctis opibus, & ciue sum-
mo Pontifice superbi, de nouo fœde-
re mirum quod attollebant cristas. Itaque
iubetur GEORGIUS à FRON-
SPERGO clarus eques, & notæ uir
tutis, toties iam ducis munere in pro-
ximis bellis imò prælijs fœliciter fun-
ctus, exercitum conscribere, quem il-
le cōtractū ocyus in Alpestri Rhetia
ad Athesim uergēte, sub initium anni
quingētesimi uicesimi septimi supra
millesimū in Italiā duxit. Statim ade-
rant cū aliquot millibus Hispanorū
Carolus dux BORBONIVS, cui
summa totius exercitus præfectura
tradita est, ac Princeps Arausensis,
Burgundiorū manu comitatus. Sed
& Conradinus Lepontinus cū qua-
tuor uexillis Germanorum militum
qui Cremonæ præsidium Cæsareum
agitauerant, sese cōiunxit. Continet

Georgius à
Fronsperg.

Carolus Bor-
bonius dux.
Princeps A/
rausensis.
Der Prince
uon Arenge.

Mutius à Col
lumna.

Ioan. Me/
dices.

autem uexillum non supra quingentos milites, sæpe pauciores. Paulo post Italorum phalanx accessit, quæ ducebat Mutius à Colūna. Iam ad famā tam numerosi exercitus Italia malè sibi conscia, mirè turbata erat. Proinde Pontifex Romanus autor conspirationis nepotem suum Ioannem Medicen cum lecta manu perditorū nebulonum, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania uenerāt, misit unā cum Ioanne Francisco Urbini duce, qui à Venetis cōductus erat, Germanis obuiā, ut arceret illos ne Padum transire sineret. Sed iam traiecerat exercitus. Itaque quum depellere non posset, profligare multo minus, persequi cœpit & circumquaque uexare, donec paulo post in aggere quodam ictu ænei tormenti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui sceleratorū summus dux fuerat, sollicitus Clemens quum uideret Germanos ac Hispanos ad Parmam & deinceps Bononiam urbes Ecclesiæ Romanæ defle-

deflectere, summissit Muschanum uicarium regni Neapolitani qui apud Borbonium subditos Pontificiæ ditioni pecunia redimeret, quo profusus ab omni maleficio abstinere milites, et in aliud territorium transirent. Is legatus cum incautius proficiscitur, captus est, sed mox liberatus. Postulata sunt ter centena ac quinquaginta aureorum millia. Tantam summam nemo uoluit prestare. Itaque quum haud ita procul Ferraria aliquandiu statiuua habuissent, urgente eos rerum omnium penuria, sic ut non solum comenatu destituerentur, sed & uestimentis, atque adeo calceis iam carerent, deportato prius Georgio à F R O N spergo Ferrariam curandæ ualitudinis causa (nam signa quædam paralysis iam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibere audierunt Romani, sperantes à periculo se tutos, quum Florentini peterentur, & cupiebat pontifex spectator tantum esse belli. Ve-

rum secus est uisum superis, & uetus ac uerum est uerbū, consultum malè consultori pessima res est. An sua spōte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro cesserint parum liquet. Hoc constat, eos qui Florentiam petere uidebantur dicto citius Romam aduolasse, perpetuo uestigijs insistente duce Urbinate sed citra noxiam insignem. Via militari minime sunt profecti, sed per montes & loca confragosa ac siluas, dum cōpendium itineris sectantur, tanta celeritate, ut nuntium præuenterint, nec aduentare scirētur nisi iam proximi Romæ. Quinto nonas Maias præmiserūt senatorem ad portam urbis deposcētem ut aditus aduenienti exercitui pateret. Responso nuntium minime dignatus est Laurentius à Cere Ursinus Pontificiorū dux, sed tantum dixit contemptim, ni abiret properè se de equo hominem icū ænei globi tormentarij deturbaturū. Itaq; redijt ad suos. Postridie ante mœnia urbis

Senior Rentz
Malicè.

urbis constiterunt. Sabbathum erat. Vulgo iactabatur transituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At statim apparuit cuius rei gratia uenissent, dum castra figunt post diui Petri inter ueterem Romam & quod Burgum appellant, iuxta campum cui sancto nomen. Id cum Pontificij uiderent, nec ipsi cessabant operibus se munire, aeneis tormentis duas noctes & intermedium diem qui dominicus erat, illos impetentes. Non uisum est consultum Borbonio, si inermes & oppugnationis machinis nullis instructi diu tempus tenerent, hostium assiduis ictibus expositi. Libuit quod primum experiri fortunam. Ergo bonis ausibus pridie nonas Maias urbis oppugnationem diluculo nebuloso aggrediuntur. Bis repulsi sunt, tertio uicerunt. Hoc profuit irruentibus. quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula prospectum Pontificijs adimens, ut nescirent qua maxime parte hostis irrueret. Ex stipatoribus Romae praesulis numero ducuntis.

Hel

Hauptman
Resch uon
Zyrich.
Carol. Borbo
nij mors.

Heluetij erant, cum ad murū uiriliter
pugnantes circundarētur, uix quin-
quaginta superfuerunt, nam & in æ/
de diui Petri mox aliq̄t circa ipsum
Clementem ceciderunt. Et centurio
Reschiūs Turegiensis ex uulnere ad
morum accepto grauius affectus, in
sinu ministræ domi quiescens, occi-
sus est. Borbonio quoq̄ stanti in sca-
lis globus aenei tormenti parum cau-
te à suis emissus, ut est plena periculi
eius generis armorum tractatio, crus
alterum sub femore perfregit. Id acci-
dit in oppugnatione postrema, qua
expugnata urbs est, ex quo uulnere
mox extinctus in sacello Xisti, in qd̄
semianimis à militibus fuerat dela-
tus. Hoc quod nūc dicitur nemo cre-
det fortasse, Pontifici adeò non fuisse
curæ exercitum istum, ut sub urbis
expugnationē ipse in ædem diui Pe-
tri descēderet spectaturus sacrum, &
nuntiātes expugnationem primum
rideret, donec hostes in ipsum tem-
plum irruerent, nimium certe fretus
aposto /

apostolico fulmine, quod nudius tertius in aduenientes iaculatus fuerat, in cuius execrationis diplomate hæc lecta sunt uerba: Excōmunicamus, Carolum dictum Borbonij ducem, & exercitum eius, partim ex Lutheranis, partim ex Marranis constantē.

Significabantur autē Lutheranorū nomine Germani, ut Hispani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto sacro cui spectator affidebat quā celerrimē in altū se per gradus & ostium quoddā subduxit, in Hadriani molem per nota ambulacra fugiēs. Et qui ibi sunt exclusi, iugulati sunt ad unum omnes, non solum ex stipatoribus, ut ante diximus, sed ex tēpli ministris & ex plebe non pauci: neq; enim maiestatem diui Petri in cuius tēplo hæc fiebant, quicquā reuerebatur prophanus miles, ne Pōtifici quidem ipsi parsurus, ni fuga ac obiectis repagulis sibi consuluisset. Ad tumultum primum captæ urbis cæteri quoque cardinales
omnes

omnes & Episcopi ad Hadriani mo-
lem properant. Vbi dum uulgus tre-
pidū nunc excluditur, nunc summo-
uetur ut magnatib. pateat aditus, in
pōte multi mortales oppressi sunt &
obtriti multi. Tantū cessarāt Cardī-
nales, Senēsis, Cēsarinus, Iacobatius,
Tudertinus, & is qui à ualle cogno-
minatur: & iā omnia fremebant mili-
tari furore circa arcem, quare uisum
aliò fugere. Patebat in proximo pala-
tiū sancti Georgij cōditū à Raphaële
Card. S. Georgij in quod paulo antè
uenerat post expugnatā urbē Cardī-
nalis Colūnanus cum ingēti lectorū
militū manu partes Cēsaris sequens,
quū tamē discedētes Germanos ne-
mo sit acrius persequutus. Sed hic
Italorū mos est subinde mutare fauo-
rē, ut res & fortuna sese mutarint. In
has ædes recepti sunt. Interim non ci-
tra plurimorū stragem, Burgo sanctū
Angeli direpto, regiōis nomē est, ul-
terioris urbis partes inuadi cœperūt.
Longū sim facturus si calamitatē de-
scribe

Card. à Cor-
lumna.

scribere coner quantū est passa ciuitas Rom. A. Gothicis, Vandalicis, et Longobardicis tēporibus nunq̄ exitio propior fuit. Nec innoxiorum ciuiū bonis exfatīata militaris auaritia Violata sunt etiā tēpla, refractæ Vestalium fores, cœnobarū septa dirupta, cōtaminata ac direpta omnia. Felices erant qui sua tantū amisissent. Torquebātur insuper hoīes & iugulabātur, dū nō habēt q̄d nouo raptori tradāt. Senserūt hanc inclementiā multi præclari uiri fautores etiā Cæsaris, quorū aliqui inter cruciatus perierūt. In summa nihil intactū reliq̄t hostilis furor, pepercit nemini. Durauit hæc rabies nō modicos dies. Miraris lector q̄dnā egerint milites tāta præda potiti. Qui euisse putas. Imò tū rixæ & iurgia inter ipsos cœperūt. Nā aleā ludi passim exercebāt, ubi uidis sesuni iactui nūc trecētos aureos, nūc sexcētos, sæpenumero mille cōmitti. Qui suffarcinata ueste uenerat, q̄ poculis aureis et argēteis turgebat, sepe
absq̄.

absq; interula discedebat. Vnde non paucos tanta desperatio incessit cogitantes à qua fortuna excidissent, ut clausis oculis in Tyberim præcipitarent. Iudæi quorum magnus numerus illic, ne sint omnia sancta Romæ, per solutis pretijs sese redemerunt, ex præda omnis generis uili empta ingens lucrum faciētes. Porro qui molem obsidebāt Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Episcopis, & Primatibus urbis, extremos muros suffodere cœperunt, ut summissō puluere tormentario structura dissiliret. Sed impediēbat aqua quæ circumdat per amplis fossis arcem. Quid hic attinet conuitia recensere, quæ petulātia militaris in summum pastorem & cardinales subinde effudit? Quid contumelias cōmemorare quibus Christianas ceremonias ut quisq; erat leuissimus, ita studio maiori irrisit, dū ebrj milites nunc Pontificiæ gestationis simulacrum representant uuidum aliquem sacris uestibus

bus indutum in lectica baiulantes; nunc benedicientem Pontificem per derisionem æmulantur. Interim parum plausibile Romanis auribus Lutheri nomen boatu horrido occinentes, si fors mitratorū aliquis de fenestra prospexisset. Pontifex tamen obfidionem tolerauit usque ad octauum Idus Iunias. Nam eo die quo, uidelicet, hostibus urgēte rerum omnium inopia sese dedit, rursus suæ potestatis factus est, & in integrū, ut uocant, restitutus, ut sacerdotia conferret, donaret priuilegia, ac de rebus alijs ex more statueret. Cōuenerat autem inter præfulem Romanū & obfidentes in hunc modum. Milites intra arcem reciperētur, & hanc custodirent; Pontifex cum suis illic maneret, donec militibus esset de stipēdijs satisfactum. Statim itaque Germani propugnaculū unum tantum, quod ingredienti dextrum occurrit, praesidio occupant Centurione M A Y N R A D O Eijngerio Vlmensi. At Hispa

ni, ut minime stupida Gens est, non contenti propugnaculum alterum quod ad sinistrā est occupasse, in porta arcis etiā & in coenaculis per quæ ascēditur aptis locis quinas militum stationes disponunt, in ipsum quoq; Pontificis cubiculum præsidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Iam itaq; potiebantur arce Hispani, sine quorum præfectis militaribus, Larcone, & Ioāne Vrbinate, & sup præfecto Morono Mediolanensi nihil agebatur, nimirum huc spectabant, quum tot præsidijs Hadriani molem stiparent. Admittebant ad Pontificem & excludebant, quos uoluisent. Minus poterant Germanorum duo præfecti, primarij uirtute, & maiorum imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Hessia, quem uulgo milites Paruum Hessum appellitant quòd fratrem habeat grandiozem, & Vuendelinus cognomento Ad lacum, Italarum Mutius à Columna, Radus Burgundionum.

Conradus à
Bemmelberg.
Eq. aurat.
Der klein
Hess. Vuende
linus zuom
Vueyer.

dionum. Dum hæc geruntur, iam agebatur Iulius mensis. Nec supererat Romæ quod compilaretur à uago milite, & annona charissima erat, ac inualefcebat pestis. Itaque totus exercitus sublati signis Narniam proficiscitur, præter eos qui præsidia agitabant in arce Pontificia, ceu memorauimus. Distat id oppidū xl. millibus passuum ab urbe. Expugnatur statim, diripitur, & destruitur instar Romæ. Immo seuitum ardentius in Narnienses ferūt, prætexebatur causa, ni fallor, quod comeatum quo nec abundabant ipsi, non subuexissent ad urbem. At non quiescebant Hispani nisi Hadriani molem soli tenerent, forte instigante Pontifice qui sperabat se melius cum Hispanis, qui pauciores erāt, trāsigere posse, quam cum Germanis, gēte effreni. Id quod paulo post accidit, ceu suspicor, cū dimissus est. Persuadēt igitur E T I M E R I O ut cum suis quinq; centurijs, uexillū enim habebat, ex arce disce-

dat, Hispanicis præsidij locū cædēs. Vix exierat, & ecce totus exercitus Narnia Romam reuertitur mense septembri. Ibi rursum tumultu miscentur omnia. Agminatim adeunt Adriani molem, & urbem se denuo direpturos atque adeò inflammaturos minantur, ni persoluat Pontifex promissa stipendia. Quum efflagitandi minitandiq; finem nullum facerent, prodeunt ex arce tandem colloquuntur taxat gratia, si quo modo compesci milites Germani possent, Archiepiscopus Sipōtinus, Archiepiscopus Pisanus, Ioannes Matthæus Episcopus Veronensis, egregiè doctus homo, & Antonius Puccius Episcopus Pistoriēsis; ex laicis, Iacobus Saluātus consobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquendi tantum caussa progressos, arripiunt statim auidi milites, & obsidum loco tenent. Erat in Palatio Georgiano, cuius ante meminimus, camera

mera nō ita alto loco sed ferreis cancellis satis munita, in hanc istos contrudunt. Dij boni quā sæpe producti sunt in cōcionem ira frementem, & stipendia conuitijs & minis expositentem; quā sæpe ad ipsum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinorosis erat erectum: quā multis iniurijs domi foris que impetiti? Verba Germanorum non intelligebant, sed satis loquebantur ipsi uultus insultantium. In uestibulo cubiculi in quo obsides detinebantur, semper reperisses quinque, raro pauciores centurias militum die noctūque ostium obseruantes. Horum excubiæ durabant horas **XXIII**. Tum totidem centuriæ succedebant in decedentium locum perpetuo. Sed o Germanorū oscitātiā. Dum solliciti pro foribus excubant, obsides noctu per fumarium cubiculi pridie diui Andreae erepserunt, nec uisi postea sunt. Quam rem prius rescouerunt Hispani qui Hadriani molem

cum Pontifice tenebant, quàm ipsi excubitores Germani. Vide ingenium & solertiam Gentis. Nec mirum si à præfule Romano & obsidibus pecuniam tam insolenter flagitabāt, qui domū summī ducis totius exercitus, Principis A R A V siensis, in demortui B O R bonij loci pridē suffectū, foedum in modum diriperant, ut sibi metuens iuuenis Senas profugeret. Huius loco dux est mox institutus Marchio à Quosta, qui hoc officio functus est donec mense Februario Neapolim proficisci cogentur: nam inuiti Romam relinquēbant. Sed Galli per Picenum instructissimis copijs nempe centum millibus peditum & equitum ditiorē Neapolitanam sibi uendicatum ibant. Quibus nisi fuisset obuiam profectus exercitus Romanus, & præcedendo restitisset, actum fuisset non solum de regno Neapolitano, sed & de ipso Cæsareo exercitu, qui hinc Gallis, hinc Italis medio lo-

co consistens pœnas dedisset : nam uelut inter Scyllã & Charibdim uersans ab utrisque paulo post ad interitionem haud dubiè fuisset cæsus, ni maturasset abitum. Aiunt exercitum Germanorum aduenientē fuisse quatuordecim millium, discedentem octo duntaxat. Tantam multitudinem absumpserat lues quæ Romæ diu grassata est. Ante hoc tempus ab Hispaniã literæ uenerant quibus Imperator apud Pontificem anxie excusabat ea quæ Romæ nuper acciderant. Nam iniussu suo omnia esse gesta, nec se milites eos pro suis agnitorum qui tantum nefas ausi forent. Iubebatq; liberum dimitti cum suis Pontificem : id quod & factum est, sed haud dubiè prius pecunia placatis Hispanorū animis, in quorum manibus erat, ut supra diximus. Videbatur autem timere sollicitus Princeps ne præsul Romanus ipsum inter eos quibus ex Christiano ritu cōmuniōne piorum interdicatur, si non

palàm, saltem occultè retulisset. Ad
quæ rescripsit Clemens, nunquam
de Cæsare sic se sensisse, ut pro sacris
abstento iudicaret. Proinde meliora

sibi de sede Romana promitteret.

Ipsè mox Oruietum
concessit.

HISTORIAE DE EXPVGNATA

Roma, An. M. D. XXVII,

FINIS.

CAROLVS SIVE

VIENNA AVSTRIACA.

O Deplorati nunquam satis aspera fati
Fortuna in nostrū grassās caput, ecq̄d in ullo
Tandem sine tua insisset uis: ecquid erit cum
Respicias Gentem placato Christiada uultus
Te uoco fortunam Magni quam patris aperta
Irreuocabilibus pandunt dictamina chartis,
Quāq; uolutatam infinito numina produnt
Consilio. O tandem Deus, δ Deus ad tua tandem
Aspicias bona: Quæ nunc dissipat hosticus ensis.
Præcipue nanq; hæc tua sunt, ubi tradita primum
Scripta tui doctrina recepta est sanguine nati.
Cur patitur tua uastari clementia sedes
Vltierus placitas hostilis Marte cohortis
Infestæq; tibi pater infestæ & tibi fili
sanctæ tibi & numeri status perfectio trini.
Quid primū memorēs: quid postremum: omnia supra
Inualuere modum mala, nilq; accedere posse
Cum speres, tum uix cœpisse exorta uidentur.
Nuper erat, neq; enim longū est nimis, intolerandum
Occubuisse crucem Graiūm quam beta notatam
Quadrifido giluis distinguit margine punctis,
Pontica quam tulerat Byzantijs insigne Trapezus.
Sed non dira Asia modo in urbes Turcica pubes
Inuasit, domuitq; opulenti maxima mundi
Regna, ubi prorepsit petulans Bithynide prussa
Sed Cilices etiam & Tauri iuga uasta colentes
Cepit, & Armenias leuis est inuicta sub oras,

Cappadocumq; insedit agros Pampbiliaq; arua,
 Et iuga Paphlagonū, & Pisidum campestria rura.
 Et Cræsi antiquum imperium, qua Lydia præter
 Iugera scruposa fluit Hermus fertilis unda,
 Et Phrygiæ campos ubi priscae mœnia Troiæ
 Tindaridum pressit bello manus inclyta regum,
 Ionice & ueteris, terræ & loca opima Cairæ,
 Aeolidosq; sinus. Et quas Aegeia cingunt
 Aequora tellures. Cyprum hæc inuastit ab ira
 Numinis orta lues. Euboeæq; arua beatæ,
 Et clarâ euertit Rhodon, & Lesbo dominata est.
 Tunc, neq; enim cupidæ mentis uesana quieuit
 Vllo sine libido, & in Europam intulit arma
 Per breuia ingrediēs freta Bospori & Hellepontum.
 sed tamen unde & q; misera hæc ab origine pestis
 Repserit, & tanto processu inuasit orbis
 In loca totius cultu optima, uertere nostram
 Ante querelam æquum duxi. Neq; non tamen auget
 Sortem hoc indignam, seruilia corpora tantum
 Imperium obtinuisse. Et nunc late omnia duro
 Seruitio premere, adductisq; inflectere frenis
 Emersa est scythicis lacubus, Muliebribus antè
 Accersita ad concubitum parentia iussis.
 Fœminea ad talos tunica leuibusq; ueredis
 Et tenui uolucris ferro contempta sagittæ,
 Tum contempta ubi uirtutis decorisq; manebant
 Reliquiæ quamuis modicæ. Nunc, turpia pulsas
 Quippe tenent illis regnum. Discordia tantum
 Corda cedere malum & potuere inducere pestem.

Sed tamen hunc quondā à nobis obiecta furorens
 Arcuit, atq; Asiæ loca iussit obire Propontis,
 Cum Cateuczana infelicis factio belli
 In sese rabidos iratam obuertere ritus,
 Sanguineosq; seram fecit distringere dentes.
 Atq; ita telluris capta hæc dulcedine Graiæ
 Paulatim insedit pergens, dum protinus omnem
 Sub iuga barbarici traxit turba impia regni,
 Quo sub nunc antiqua gemit Tritonidos ora,
 Vnde humana putant iura & commercia nata
 Inuentrix uitæ opportunæ cultibus artis.
 Thebanumq; solum, & sacratæ Phocidos arua
 Et campi Aoniæ lugent. Silet Arcadiæ uox
 Fistulæ, & in syluis Echo se muta requirit.
 Hoc agros monstrū & uastauit Achæidas urbes,
 Armâq; Doriacis fregit celebrata trophæis,
 Insula ubi Pelopis cognomine cingitur undis
 Aequoreis, bimariq; patens excurrit ab Isthmo,
 Quondā inuidia uiris tellus, dum sancta Lycurgi
 Spartanos morum & legum dictata regabant.
 Nobilem & Epirum palma olim cœpit equarum.
 Hic & in Actolos obuertit castra superbos,
 Victriciq; manu domuit progressus equestrem
 Aemoniam & priscorum laude celebria quondam
 Thessala Penço uiridantia flumine Tempe,
 Huic uisî Thracæ etiam Mauortia proles
 Et Macedûm paret natio, Dumq; omnia nuper
 Christide disidijs & bello in gente laborant.
 Constantine tuam posuit sibi Barbarus urbem

Ille sui sedem regni, uicinaq; late
 Percurrit loca, Bulgariamq; Auaresq; Dacasq;
 Illyricosq; sinus. Huius uim Dalmata sensit,
 Cladibus attriti crebris sensere Liburni
 Quin & Noricia prædas ferus egit ab ora.
 Interea loca sunt Asiæ huic intacta relicta
 Nulla, & in ante suos dominos sese intulit, eiq;
 Soltanum imperium uertit, ueteremq; subegit
 Cum Sidone Tyrū, & Syriæ claram Antiocheam,
 Inq; Palestinos Arabasq; potentia torsit
 Tela, & Niloos oppressit Marte colonos.
 Quid memorē te, parua quidē & cincta undiq; seuis
 Hostibus ô mater tantorum magna uirorum
 Gente Cananitis Iudæa sorte subacta:
 O dilecta Deo præ terris omnibus una,
 Cui debere illi natalia tempora uisum
 Vnigenæ nati, quo sunt autore salutis
 Parta bona humani generis. Qui uiuit & absq;
 Cum patre & sancto regnat spiramine sine.

Sed nos ad propius nobis uulnus ueniamus
 Quod tractare manus tremuit, & mēs horret, ita ingēs
 Atq; ita se uisu fœdum spectantibus offert
 Quod crudelis abit rabies uiolenta Tyranni
 Pannoniæ infligens miseræ nunc, ô miseræ nunc,
 Sic miseræ ut quondā fœlix fuit. Illa & ad ipsam
 Ostriaeam usq; lues peruenit dira Vicinam
 Quis cladem illius fando quis funera belli
 Enumeret: flamma & ferro quacunq; mearet
 Fecit iter, genitrix confossos cernere natos

Vimq;

Vimq; coacta pati uiq; ipsa occumbere lætum.
 Præcisa alterius salij de pectore mamma.
 Alterius patuit perfosso abdomine uenter,
 Quæ sed in innocuo uis aut iniuria sexu
 Non tentata fuit: saltem has luet impia gentis
 Colluuijs. Deus hæc Deus ipse hæc puniet ausa,
 Tunc capita & totos, uisu miserabile, truncos
 Sepibus affixi aut hastis fudere cruorem,
 Nil prætermisum est sceleris. Tremefacta Vienna
 Impete fulminei subiecto pulueris, inter
 Spemq; metumq; suam uix est tutata salutem.
 Dextera quod toti nisi formidabilis orbis
 Protegeret Caroli ciues ope Cæsaris orbos
 Quis scit an ille etiam huc grassatus Mars Alemanos
 Nos uicina magis sortitos stabra Aquilonis
 Pergeret & Francos sibi subq; iugare suæuose
 Sed tua succurrit Carole ð tua dextera labori
 Cælestis dextera auxiliij suffulta fauore.

Si tamen est, quamuis sero, fas uera fateri,
 Nō dedit ille mala hæc nobis & damna Tyrannus,
 Sed nunc, ut quondam te Gens Hebræa parentem
 Deseruit Deus, & meritorum oblita tuorum
 A te discedens sceleri seruiuit, ita omne
 In facinus reges & subdita turba ruentes
 Neglexere uiam uirtutis, Fundiq; sese
 Flagitijs etiam pulcrum implicuisse putarunt,
 Hæc inflixerunt nobis cruciabile uulnus,
 Nostra quod ulterius serpens ignauia fouit.
 Permutata imis sunt summa, neq; ulla magis iam

Rebus in humanis manet insubuersa priore
 Conditio, non ordo loco. Quid fraude malaq;
 Relligio, quod nunc est uicta superstitione:
 Vnde est improbitas uitam deducta per omnem
 Et squalet mundus uitio obrutus, edere cuius
 Nomina cumq; mali libeat iam nulla requiras,
 Quæ memorare piget. sed quid si forte fauor nos
 Respiciat posita foelicis Numinis ira,
 Quamuis multa uentent sperare, & forte tamen si
 Vnanimem ducibus tribuat coniungere sensum
 Et scelus & contra ultricem facta impia mentem,
 Atq; animum ante suis ponat qui publica rebus
 Qui ius & rectum colat & procuret honestum,
 Vim tollat scelerisq; nefaria puniat ausa,
 Quis magis optatus uotis obtingere possit
 Dux Carolo: ut quondã Gedeon, Sampson, Iosubas
 Centis & Isaides iudeæ gloria regum
 Quiq; alij, neq; enim cunctorum nomina paruo
 Exposuisse quædam libro, dextraq; animoq;
 Ingenti ac forti hostiles fregere cohortes,
 Quæ petiere tuum populum Deus, ut petit illa
 Nos populũ tuum, habetq; patentes belua fauces
 Deglutire parans insignem nomine Christi.
 O utinam illa dies tantorum caussa bonorum
 Orta sua in roscis ostendat lumina bigis
 Mortali uoto turbæ exoptata frequente,
 Tunc ego, quicquid ego possim, neq; enim Deus esse
 Pauperis ingratum patitur sibi munus honoris,
 Ad Cytharam læta resonabo uoce Latinam

VIENNA AVSTRIACA. 31

Crates maxime agens tibi Rex Deus optime regum,
 Effundam & prompto celebrans inuidie Triumphos
 Cæsar mente tuos, interq; ingentia facta
 Non inopes defecta requirent uerba Camœnæ.
 O mihi sint rebus super his uitalia lucis
 Tempora lætificæ, ferat hanc miseris cito terris
 Numen opẽ uertatq; oculos ad nostra benignos
 Vulnera, & admota sanet putentia dextra.
 Hoc oro, mecum hoc omnes orate bonarum
 Ex animo rerum, & sanctæ uirtutis amantes.

FINIS. *finis*

CAROLVS SI=

VE TVNETE.

Quid qui indefessis decurras in æthere bigis,
 Desuper Terræ lustras loca Phœbe patētis
 Vnde oreris, mediq; nites ubi culmine cœli,
 Oceaniq; subis vasti lacum, & inde reuertens,
 Cymbio in exortus ueheris radiante priores,
 Quid melius cernis Carolo, aut quid Cæsare maius?
 Aspice, nam nil te fugit, aspice Phœbe. Quid ergo
 Tale uides? à quo metuit perterritus orbis,
 Imperiumq; tremunt scelerati, quiq; fuere
 Exitium pestisq; bonis, nunc forte suarum
 Mutata satagunt rerum, quæruntq; latere
 Vi captæ loco in augusto regionis iniqua.
 Quam tulit ille diu, quam non est ultus, & omnes
 Sustinuit quasi sopitus patientibus ausus
 Hostiles animis, quos tandem excitus apertis
 Aspiciens oculis sese ipse recolligit, inq;
 Maiorum reuocat mentem præclara suorum
 Et totum quæ facta uehuntur laude per orbem.
 Materiamq; dare aggreditur, si quem tamen ista
 Secula ferre queant, aut si uentura poetam,
 Qui digna æternæ faciat præconia famæ.
 O Carole ô magni soboles generosa Philippi,
 Tertius à Diuo qui ducere Maximiano,
 Tû ne ille es Carolus Carolo de Principe V.
 Romani Imperij, de quo tot carmina uatum
 Arma per edicunt totum uisericia mundum.
 Cuius Sante suum memorantur nomina partum.

Formaq; descripta est, & castæ nobile mentis
 Ingenium, ut iam quisq; tuos quod uiderit annos
 Et genitum seculo sese lætetur in isto.
 Ergo tibi non sola subest Europa, Nec illa
 Terrarum plaga qua decliuus ab æthere Phœbus
 soluit equis spatio fumantia lora peractio,
 sed tua se longe infinita potentia tendit
 Vltcrius, trans Herculeis inclusa columnis
 Inq; Atlantiacum freta prospicientia pontum,
 Vnde obtunt uasum ferratæ Nerea classes,
 Exquiruntq; nouas hominum super æquora sedes,
 Atq; alium inueniunt disclusum fluctibus orbem,
 Indiam ab occiduo uenientes littore. Nec gens
 Nec locus incurfus illarum pertulit ullus.
 Ipsæ diuitias auri argentiq; reportant,
 Et pretiosarum gemmarum lucida dona,
 Bellorum neruos, pacis decus, atq; tuis hæc
 Expediunt Carole auspicijs, sed tu magis alta
 Diuino spectas animo, pudet illa Tyrannis
 Priscorum seruire patrum florentia regna,
 Sub Scythicoq; premi sanctam pede religionem.
 Hæc Caroli pia corda tenet dignissima cura,
 Nec quicquã sibi maiori quod possit honori
 Esse uidet, quicquã esse Deo neq; gratius ipsi,
 Barbara quàm stricto si ferro fregerit arma,
 Proq; salute hominum stricto & pro nomine Christi.
 Vindicis ipse igitur Dux agminis Africa uictor
 Littora cum læto peruadit milite, iusto
 Marte ferox pulsi fraterno crimine regis

Defensor, Tunetisq; caput nunc obsidet urbem
 Maurorum imperij. Quo cum se inferre pararet
 Expectans siculo uenientes æ quore naues,
 Tunc insigne crucis posteaquam Christidos una
 Extulit ille manu sacræ uenerabile signum
 Militiæ, positis genibus sic esse locutus
 Armorum sese feruor cingente corona.

O socij, neq; enim parua aut contempta manus est
 Copia in his uestre Carolo duce & auspice castris,
 Hæc nos suscepti præcedent signa duelli,
 Hæc ego capta mea dextra, si quæritis, ipse,
 Complectar uosq; ante geram comprehensa fideli.
 Quare si qua ducis reuerentia, si qua potentis
 Numinis, & si qua est communis cura salutis,
 Pro se quisq; uiri tota huc incumbite mente,
 Per uos ut summi cœlorum gloria Regis,
 Perq; ut uos uestre grandescat gloria Gentis,
 Siue Itala de stirpe sati seu Bætidos oræ
 Cultores nostri regni, seu bellica misit
 Ad graue discrimen sancti Germania Martis.
 Cernitis hoc toto nil usquam ex agmine deficit,
 Sunt naues quibus inductis cœlabitur æ quor.
 Quas neq; Persarum quondam seruilia regis
 Agmina, nō etiam mare prouectæ hoc quoq; in ipsum
 Atthides, aut opere aut superent foelicibus armis.
 Nec tamen unquam aliæ memorantur classibus istis
 Instruæ melius salsas fluxisse per undas,
 Solis est annis opus & formidine casso
 Pectore, in imbellem tales proficiscimur hostem.

Sed pelagi insuetos audita pericula terrent,
 At scitote Deum Dominum terræq; marisq;
 Versante æthereo sceptrâ immortalia templo,
 Desuper in sibi deuotas nil triste cohortes
 Passurum inferri, dextraq; superne potente
 Propulsaturum mala tellurisq; saliq;
 Illo uos modo præsentî me pectore freti
 Quisq; ducem cupide sequitor, sic fatus in altum
 Produciq; rates iubet, & simul excipit ipsum
 Doriaca insignis cura edita fabrica puppis.
 Vela aquilonaris sinuant flabra annua uenti.
 Ordine procedunt sulcantes uda Carinæ
 Marmora, Sicelidos fit aquæ res mira puellis
 Insulæ, & in pelago conuulsæ innare uidentur.
 Et trepidæ emergunt redimitum fluctibus ulua
 Ore tenus caput, & se rursus in ima recondunt,
 Armorum insolitis radijs ceu fulguris ictæ,
 Perculsaq; sono horribili quos ærea mittit,
 Flammiuomo ore globos elidens machina ferri.
 Has senior ponti in Nereia tecta reuersas
 Demulcet blando appellans sermone futura
 Prædicente suo, memoratq; oracula Proteus.
 Hæc est illa dies, hæc lux est festa sorores
 Quam uotis longo iam tempore sæpe petiui,
 Quæ pacis fert in cunctas exordia terras.
 Ergo quies & læta uigebunt otia rebus
 Humanis. Non ulla magis piratica toto
 Insidiosa bonis grassabitur æquore puppis.
 Nunc tibi finis adest Getici uis impia regni,

Quam

Quam nimis est perpeſſa diu clementia magni
 Numinis in terras ſeuam noſtrasq; furentem
 Aequoris in ſedes. Caroli debere triumphis
 Materna Caroli ſequana de ſtirpe, diu iam
 Debita francigenæ dextræ. Sed dum ſibi fatiſ
 Conciliat genus eximij ſtirps illa Rudolphi,
 Interea orbis clade ferox, & inulta fuiſti.
 Nunc fortuna retro cedit tua. Cede potenti
 Cede Deo. Et Caroli inuitas uitare cohortes
 Deditione uelis, & palmas tendere inermes,
 Ante pedes abieſta ſolo uictoris, & unam
 Supplex de illius ſumma ſperare ſalutem
 Qua ſeruare ſolet quoq; manuſtudine captos.
 Aut refuge in montes, Scythicasq; require latebras.
 Per Tanaim cum mox glacie pons iunctus eunti
 Iam præbebit iter, uel fluuius curre per arctos
 Qua quondam Inachiam fama eſt tranaſſe puellam.
 Nec rabies te peruertat conſtigere bello
 Utq; uelis acie decernere. Nil tibi reſtat
 Succellus ſortis uè bonæ. Tulit omnia carus
 Ipſe Deo Carolus, cuius ſi numen adoras
 Siq; humilis ueniam petis, eſt fortalſe ſalutis
 Spes non abiicienda tibi, ſpem ponito regni.
 Hæc ſenior illæ attonitæ ſermonibus aures
 Præbebant etiam factio iam fine loquendi.
 Tandem animis hilares, uix ſpemq; ſuam capientes
 Vota canunt Carolo, reſonant lilibeiâ late
 Littora & illuſtri ſcintillans Aetna fauilla.
 I. Care, I mundi fœlix melioris origo,

Ad decus

Ad decus I Carole æternum. Nunc terminus inſtat
 Triftitiæq; malisq;. Hic ꝛ tecum incipit una
 Proſperitas ꝛ pax procedere, gaudia tecum,
 Tecum ſancta quies ꝛ feſſis otia terris.
 Ecce nitet ſolito lux clarius, ꝛ ſilet æther
 Aptaq; ſola tuis inſurgunt flamina uelis
 Cerulei fluctus rident. Te te omnia rebus
 Humanis Carole expectant ſpem, teq; ſalutem.
 Nunc fugit exitium, peſtis fugit antemalorum
 Morborumq; lues, inopisq; carentia uictus.
 Nunc etiam ceſſant odiorum dira uenena
 Vnanimiq; omnes coniungunt fœdera corde.
 Pergite fœlices Carolo duce, pergite turmæ.
 Vos manet ab fruſtra multis fortuna cupita
 Militiæ, ꝛ ſancti ſummo ſub Numine Martis,
 Imperio Carolo infinita prouincia cuius
 Eſt data totius mundi. Te mœnia nulla
 Nulla acies Carole excludet. Pelagusq; ſolumq;
 Ille Deus Deus ille tibi qui exciuit, aperta
 Reddet. Quin etiam ſi res ferat, aëra ꝛ ipſos
 Cœlorum pandet tractus, ne quid tibi toto
 Poſſit in acceſſum fieri aut obſiſtere mundo.
 Hoc celebrant uitreum cantu Nereides æ quor
 Illud diuina Carolo Duce claſſe ſuperbum
 Exultat ſternitq; uias, portusq; recludit,
 Africa terra tuos. Veteris Carthaginiſ arces
 Prætereunt, Tunetiſq; petunt hoſtilibus urbem
 Mentibus atq; armis. Getici tremunt impia turba
 Præſidiſ, atq; animo uiſis modo frangitur illis,

Et pug

Et pugnare iubet pudor & formido retentat.
 Numen adest iacite arma procul. Pudor omnis abesto
 Concessisse Deo, gaudet cui cedere rerum
 Natura, illi etiam dubijs nunc mentibus astant
 Materiamq; uolunt Caroli præbere triumphis.
 Iamq; freti ingentes neq; propugnacula turres
 Non muros obstare sinit sibi, non sibi fossas
 Læue quibus terris immisit barbarus æ quor.
 Inuebitur portu Caroli iam clasis aperto,
 Cæsa iacent passim summersaq; corpora ponto
 Crebraq; depressæ passim extant fragmina puppis.
 Iam ductor pelago cedit paruaq; manu se
 Per Numidum tostas fugiens subducit arenas,
 Cognomenta cui sunt Russæ congrua barbæ.
 Exultat captiua hominum gaudetq; caterua,
 Libertate sua, Carolus nam liberat omnes
 Conseruans profugo placato milite regi
 Incompilatam quam Marte receperat urbem.
 Macte animo & uirtute, Dei dux inclyte. Nunc te
 Gloria perpetuæ famæ redimire corona
 Gloria cœlesti properat fulgore renidens.
 Te canimus, te dehinc rebus foeliciter actis
 In terra penitus stabilita pace canemus
 Nec pariant tibi inornati fastidia uersus.
 Grataq; sit cupida concepta in mente uoluntas,
 Indigno celebrandi ingentia carmine facta.
 Hoc pater ipse Deus rerum suprema potestas
 Et fieri patitur nec forti offenditur ausu,
 Præbet & incultis diuinas cantibus aures.

FINIS.

BASILEAE APVD IOAN. HER
VAG. AN. M. D XXXVI.

[Faint, mostly illegible handwriting at the top of the page, possibly including the word "Venus"]

[Large, stylized cursive letter, possibly 'M' or 'H', with a long, sweeping tail extending to the left]

[Large cursive letter 'P' with a long, sweeping tail that curves upwards and to the right]

[Large cursive letter 'P' with a long, sweeping tail that curves downwards and to the right]

[Small cursive letter 'D' with a long, sweeping tail that curves downwards and to the right]

Anno Christi 100 vnde de Josephi

Christi 9 Josephi magis

No Christi 274 de factis Manichaeorum

No Christi 312 vnde Josephi per

in

No Christi de prologo Josephi 388

Handwritten text at the top of the page, including the Roman numeral **XIII** and other illegible characters.

Handwritten text in the middle section, featuring several lines of cursive script and some large, stylized characters.

Handwritten text in the lower middle section, appearing as a series of lines with some faint markings.

Handwritten text in the lower section, including a large, prominent initial or character.

Handwritten text at the bottom of the page, including the word **mons** and other illegible characters.

...tia magn
...arenim
...mpbis
...e xam
...ibi fatis
...pbi,
...i.
...ti
...rties
...es,

...os.
...electris.
...uzni
...s
...ueller.

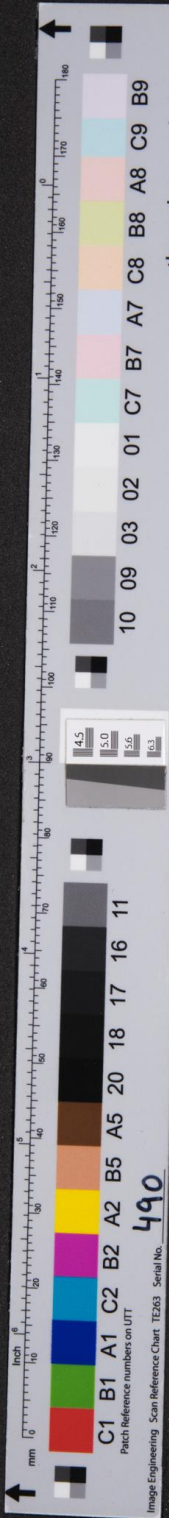

Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No. 490

the scale towards document

37

Spuz

A. g. 246. ~~133.~~

